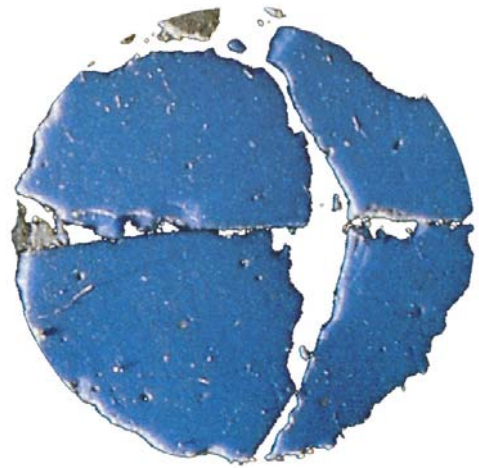

weet & durf

*De logica is weliswaar onverbiddelijk,
maar een mens, die leven wil, weerstaat zij niet.*
Franz Kafka

Filosofie in Frankrijk
Chissey-en-Morvan 7 - 12 september 2014

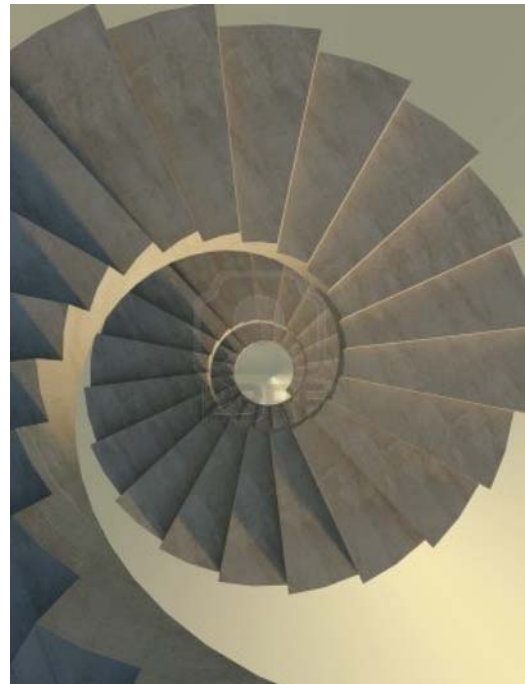
www.weetendurf.nl

De orde van het denken en de dynamiek van de praxis

Chissey-en-Morvan
7 - 12 september 2014

Jaap Gruppelaar
&
Paul Juffermans

[weekprogramma € 600](#)

www.weetendurf.nl

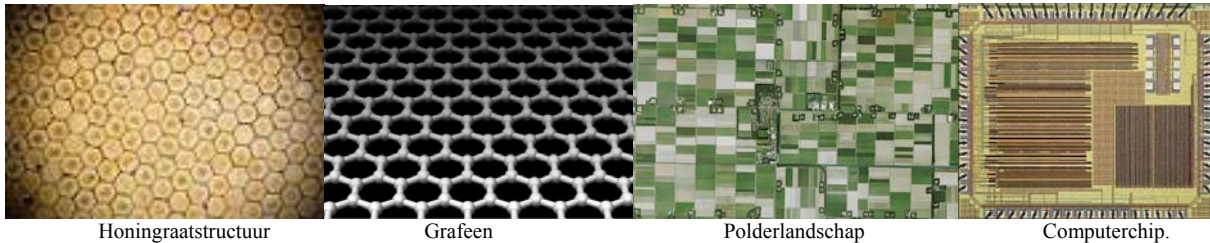

J.Gruppelaar@kpnplanet.nl

De orde van het denken en de dynamiek van de praxis

Van oudsher staat de filosofie een ordelijk denken voor. De filosofen van Hellas en Rome richten zich op de redelijke, doelgerichte orde in de kosmos. De werkelijkheid is orde, is in orde. Het is de taak van de filosoof die orde te zien, te herkennen en de mens zijn plek in die orde aan te wijzen. Filosofie is receptief: het denken van de orde. Ook de christelijke filosofie van de middeleeuwen gaat uit van een vóór-gegeven orde, een scheppingsorde die door de goede God is gewild en die voor mensen normatief is.

Honingraatstructuur

Grafeen

Polderlandschap

Computerchip.

De moderne filosofie heeft een andere focus. Beslissend is niet de redelijke orde van de werkelijkheid, maar het actieve kenvermogen van de mens. Het denken van de orde maakt plaats voor de orde van het denken. Het denken is een actief ordenend vermogen: door op een welbepaalde manier te denken ontstaat orde. Vraag is echter of deze orde van het denken wel alles omvat wat wij ervaren?

Volgens Descartes (1596-1650) kan de filosofie een systeem van zekere kennis in het vooruitzicht stellen dankzij het menselijk verstand, dat eenmaal gezuiverd van dwalingen, de bron is van deze kennis. Het 'zuivere verstand' is een 'natuurlijk licht' dat, indien het goed - oftewel *more geometrico* - wordt gebruikt, toegang biedt tot een omvattend systeem van wetenschappen. De mathematische methode van de opkomende natuurwetenschappen strekt tot voorbeeld. Descartes meent dat voor een methodisch ontwikkeld verstand - uiteindelijk - niets verborgen zal blijven. Pascal (1623-1662) echter meent dat deze methode de ervaring aanzienlijk verarmt. Hij pleit voor een voller ervaringsbegrip om ook recht te kunnen doen aan de menselijke praxis, het concrete leven en het godsgeloof.

Spinoza (1632-1677) en Hegel (1770-1831) sluiten aan bij het filosofische programma zoals Descartes dat heeft geformuleerd in zoverre althans dat zij beiden, ieder op geheel eigen wijze, hun filosofie als een systeem van kennis presenteren. Spinoza bouwt zijn *Ethica, ordine geometrico demonstrata* zelfs uitdrukkelijk op als een strenge wetenschap met definities, axioma's en bewijzen. Daarbij gaat hij uit van een strikte symmetrie tussen kenorde en zijnsorde. Met Hegel bereikt de filosofie, opgevat als systeem van wetenschap, zijn hoogtepunt. Maar Hegel is gevoelig voor de kritiek op het verstanddenken dat bij Descartes - en later bij Kant - de toon zet. Het mathematisch geschoolde verstand is voor hem niet langer maatgevend. Hegel verruimt het ervaringsbegrip. Ervaring betreft niet slechts wat zich in de taal van de mathematica laat beschrijven, maar is 'ervaring van het bewustzijn' en heeft derhalve betrekking op alles wat zich aan het bewustzijn voordoet. Hegel heeft een scherp oog voor de dynamiek van de praxis, met name ook voor sociaal-economische en politieke verschijnselen. Deze en andere verschijnselen bespreekt hij echter niet los van elkaar, want hij

ziet ze als momenten van een geheel. *Alle* manieren waarop de mens grip krijgt op en begrip krijgt van de werkelijkheid moeten in hun samenhang worden begrepen. De filosofie laat zien *dat* en *hoe* die samenhang vorm krijgt: de filosofie is 'wetenschap van de ervaring van het bewustzijn'. Voor Hegel is de geschiedenis met al zijn strijd en tegenstellingen de ervaringsbron bij uitstek. Het juiste begrip van de dynamiek van die geschiedenis (Hegel spreekt van dialectiek) toont een voortschrijdend proces van zelfverwerkelijking en zelfbeseft: 'vooruitgang in het bewustzijn van de vrijheid'. Anders dan Spinoza is Hegel van mening dat de dynamiek van de praxis (sociale, economische en politieke verhoudingen) volledig geïntegreerd kan worden in de orde van het denken. Zijn dialectische methode garandeert deze volledige integratie. Hegel is bij uitstek een denker van de 'totaliteit'.

In de 19^e eeuw komt Hegels ambitie of pretentie onder grote druk te staan. Vooral Nietzsche (1844-1900) breekt in op de orde van het denken met een radicale kritiek op de menselijke subjectiviteit (transparantie van het denken, vrijheid van de wil). Maar hij rekent ook af met pessimisme en scepticisme. Nietzsche viert de dynamiek van de praxis: de gezondheid van het 'lijvende' leven. Hij opent op grond van deze dynamiek een emancipatoir perspectief, dat echter niet voor iedereen bedoeld is. Dit perspectief ontwikkelt hij opmerkelijk genoeg vanuit het christelijke waardenpatroon waar hij zo graag afscheid van wil nemen. Is Nietzsche op zijn manier een dialecticus? Misschien, maar opvallend is dat in zijn dynamiek van de praxis geen plaats is voor de sfeer van het sociale en politieke. In Nietzsche's filosofie van de toekomst is deze sfeer irrelevant. Ook Heidegger (1889-1976) geeft deze sfeer van het sociale en politieke weinig aandacht en waardering. Hannah Arendt (1906-1975), leerling van Heidegger, maakt het sociaal-politieke tot centraal aandachtspunt van haar denken, dat zij juist vanwege het grote gewicht van dit engagement, niet als een filosofie beschouwt.

Bovenstaande gedachtengang dient als uitgangspunt van deze cursus. Het is de bedoeling te laten zien in welke zin in de moderne tijd de filosofie als systeem (d.i. 'de orde van het denken') wordt begrepen (Spinoza en Hegel). Wij gaan ook in op het verwijt dat deze filosofie met een verarmd ervaringsbegrip werkt. Vraag is telkens of en hoe de dynamiek van de praxis in deze orde past. Meer bepaald is het de vraag of filosofie altijd ook sociaal-politieke filosofie moet zijn. En tenslotte is het de vraag hoe het komt dat de sociaal-politieke filosofie aan het einde van de 19^e eeuw (m.n. bij Nietzsche) uit het zicht verdwijnt en in de 20^e eeuw (m.n. door Arendt) opnieuw op de agenda moet worden gezet?

Als onderdeel van de cursus vertonen wij twee films die raken aan de onderwerpen die ter sprake komen. Ter voorbereiding op de cursus krijgt u een syllabus toegestuurd.

Programma

De orde van het denken en de dynamiek van de praxis

Zondag 7 september

19.00 - 22.00 Ontvangst, kennismaking, diner (wijn van het huis)

Maandag 8 september

Inleiding

9.00 - 9.30 Jaap Gruppelaar - *Toelichting op het programma*

9.30 - 10.30 Paul Juffermans - *Het denken van de orde*

11.00 - 12.00 Jaap Gruppelaar - *De orde van het denken*

12.15 - 13.00 Tekstlezing

13.00 Lunch

20.30 - 22.30 Film

Dinsdag 9 september

Spinoza en Hegel

9.00 - 10.15 Paul Juffermans - *Spinoza: de symmetrie van zijnsorde en kenorde*

10.45 - 12.00 Jaap Gruppelaar - *Hegel: filosofie als alles omvattende wetenschap*

12.15 - 13.00 Tekstlezing

13.00 Lunch

Woensdag 10 september

Nietzsche

9.00 - 10.30 Jaap Gruppelaar - *We denken maar dat we denken*

11.00 - 13.00 Jaap Gruppelaar - *Nieuwe vrijheid, maar zonder politiek*

13.00 Lunch

15.00 - 16.00 Wandeling (voor de liefhebbers)

20.30 - 23.00 Film (voor de liefhebbers)

Donderdag 11 september

Arendt

9.00 - 10.30 Paul Juffermans - *De opwaardering van het praktische leven*

11.00 - 13.00 Paul Juffermans - *Denken en handelen*

13.00 Lunch

Vrijdag 12 september

Conclusies, actualiteit en vragen

9.00 - 10.00 Jaap Gruppelaar - *Mijn vrijheid en de anderen*

10.15 - 11.15 Paul Juffermans - *Pleidooi voor pluralisme*

11.45 - 13.00 Discussie

13.00 Lunch

17.30 - 18.30 Evaluatie

19.00 Afsluitend diner en gesprek, wijn van het huis